

Prof. dr hab. Elżbieta Łuczak

Olsztyn, 29 sierpnia 2023 r.

R e c e n z j a dorobku naukowego dr Beaty Małgorzaty Mydłowskiej ze szczególnym uwzględnieniem najważniejszego osiągnięcia naukowego zawartego w monografii pt.: Satysfakcja z pracy osadzonych w polskich zakładach karnych jako zasadniczy determinant skutecznego procesu resocjalizacji, Wydawnictwo Naukowe Episteme, Lublin 2023

Pani dr Beata Małgorzata Mydłowska jest absolwentką pedagogiki (w zakresie wczesnoszkolnej edukacji zintegrowanej), którą ukończyła w Wyższej Szkole Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie w roku 1999. Stopień doktora nauk społecznych w zakresie pedagogiki uzyskała na Wydziale Pedagogicznym Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu w roku 2017 na podstawie rozprawy pt.: Kompetencje i kwalifikacje w zawodach usługowych absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych w kontekście oczekiwań i potrzeb rynku pracy. W edukacji Habilitantki należy odnotować także ukończenie dwójakiego rodzaju studiów podyplomowych z zakresu oligofrenopedagogiki (2018) oraz doradztwa zawodowego (2020).

Zatrudnienie dr B. Mydłowskiej było dość zróżnicowane, ponieważ obejmowało wszystkie szczeble kształcenia, co już na wstępie należy powiedzieć, że z punktu widzenia rozwoju zainteresowań naukowych mogło być bardzo przydatne, gdyż pozwoliło na lepsze rozpoznanie funkcjonowania poszczególnych placówek. Początkowo Habilitantka zatrudniona była w szkole podstawowej (w l. 1987 - 1999), następnie w różnych typach szkolnictwa licealnego i policealnego, pełniąc wiele odpowiedzialnych funkcji i już w trakcie wypełniania obowiązków zawodowych w szkolnictwie ponadpodstawowym w roku 2008 rozpoczęła pracę w uczelniach wyższych, w których jest zatrudniona do chwili obecnej. Początkowo była to Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości w Warszawie, w której pełniła funkcję kanclerza a następnie (od roku 2020) - Uczelnia Społeczno-Medyczna w Warszawie, w której jest Rektorem.

Należy dodać, że dr B. Mydłowska niezależnie od pełnienia w ww. uczelniach bardzo ważnych i odpowiedzialnych funkcji organizacyjnych, prowadziła wiele zajęć dydaktycznych ze studentami w zakresie, takich m. in. przedmiotów jak: pedagogika pracy, pedagogika resocjalizacyjna, doradztwo zawodowe w procesie resocjalizacji, diagnostyka w resocjalizacji czy seminaria dyplomowe. Warto zauważyć, że wybór tych przedmiotów nie był przypadkowy lecz bardzo adekwatny do zainteresowań naukowych Habilitantki, i równocześnie bardzo powiązany z dotychczasowym doświadczeniem zawodowym, które - jak już wspomniałam - mogło być

bardzo ważne w nadawaniu kształtu przyszłym zainteresowaniom.

Dorobek naukowy dr B. Mydłowskiej, zważywszy na Jej stosunkowo krótki czas pracy naukowo-badawczej jest dość obszerny, gdyż obejmuje 38 pozycji, z czego po uzyskaniu stopnia doktora - łącznie 31 opracowań. Znajdują się tam: 1 monografia autorska, monografie pod redakcją (3) oraz współredakcją (1), artykuły w czasopiśmie naukowych (w liczbie 12) a także opracowania w monografiach wieloautorskich (14). I choć liczba wskazanych publikacji jest często pokłosiem uczestnictwa w konferencjach naukowych, to jednak należy zauważyć, że mają one najczęściej charakter samodzielny. Tylko 4 opracowania są rezultatem współdziałania z innymi osobami.

Gdy chodzi natomiast o artykuły w czasopiśmie naukowych, to warto podkreślić, że mimo to, że są one publikowane głównie w periodykach krajowych, to jednak o wysokiej randze, o czym świadczy liczba przydzielanych za nie punktów. Do tych czasopism należały, takie jak: „Resocjalizacja Polska”, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, „Kultura i Edukacja” czy też „Kwartalnik Pedagogiczny”.

Publikowanie w ww. czasopiśmie naukowych przełożyło się na stosunkowo wysoką liczbę uzyskanych przez Habilitantkę punktów (640) a w łącznym rozpatrywaniu (z uwzględnieniem wydawnictw monograficznych) wyniosło 1320. Taka liczba punktów, uzyskanych w tak krótkim czasie, bowiem w latach 2018-2023), wydaje się imponująca i świadczy niewątpliwie o dobrej jakości publikowanych tekstów i o bardzo dużym zaangażowaniu Habilitantki w rozwój naukowy.

Działalność naukowa dr B. Mydłowskiej uwidoczniła się bardzo intensywnie w konferencjach naukowych, w których brała czynny udział wygłaszając samodzielnie opracowane referaty. Dotyczyło to ogółem 20 konferencji naukowych, z czego 6 spośród nich miało charakter międzynarodowy. Ponadto Habilitantka 2 - krotnie była organizatorką konferencji naukowych, pełniąc funkcję przewodniczącej komitetu organizacyjnego, natomiast 4 - krotnie aktywnie włączała się w prace związane z organizacją i przebiegiem konferencji.

W działalności naukowej dr B. Mydłowskiej należy odnotować także Jej udział (jako przewodniczącej) w realizacji krajowego projektu badawczego zatytułowanego: Uczelnia Społeczno-Medyczna bez barier w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego (nr projektu POWR.03.05.00-00-A060/21-00).

Do osiągnięć naukowych Habilitantki zaliczyć także należy odbycie staży naukowych w dwóch instytucjach naukowych (w tym jednej zagranicznej), umożliwiających poznanie funkcjonowania tych placówek a zwłaszcza stosowania innowacyjnych metod w kształceniu zawodowym nauczycieli i minimalizowaniu problemów niedostosowania społecznego młodego pokolenia. W pierwszym przypadku był to Wydział Pedagogiki Narodowego Pedagogicznego Uniwersytetu Dragomanowa w Kijowie w dniach 14.10 - 14.11. 2019 r., w drugim zaś - Wydział Nauk Społecznych Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Przyrodniczo - Humanistycznego w Siedlcach. Staż naukowy w przypadku tej drugiej uczelni odbywał się w semestrze zimowym w roku akademickim 2020/21, podczas którego dr B. Mydłowska prowadziła zajęcia dydaktyczne ze studentami (w liczbie 60h) według indywidualnie opracowanego programu.

Należy równocześnie dodać, że podczas odbywanego w Kijowie stażu wygłosiła wykład otwarty nt.: Migracje zarobkowe a rodzina ukraińska i poszukiwanie ich rozwiązań. Tematyka problemów współczesnych miała również miejsce w

wykładach głoszonych przez Habilitantkę w ramach programu Erasmus w Kłajpedzie na Litwie w State University of Applied Sciences w dniach 16 - 20 maja 2022 roku.

Ważnym osiągnięciem naukowym dr B. Mydłowskiej jest sprawowanie funkcji promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich. W pierwszym przypadku dotyczyło to pracy doktorskiej mgr Marty Jaroszewskiej nt.: Resocjalizacja przez kształcenie zawodowe w szkołach przywieziennych w opinii skazanych, nauczycieli i pracodawców, która została obroniona 28.09.22 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II, w drugim natomiast - w trwającym obecnie przewodzie doktorskim mgr Urszuli Brzezińskiej otwartym w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie nt.: Trajektorii uczenia się przedsiębiorców.

Do niewątpliwych osiągnięć organizacyjnych Habilitantki należy podejmowanie wielu różnorodnych działań związanych z pełnieniem funkcji Rektora - początkowo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości w Warszawie a następnie Uczelni Społeczno - Medycznej w Warszawie. Wśród najważniejszych należy wymienić: tworzenie i restrukturyzację kierunków studiów, opracowanie i wdrożenie systemu zapewnienia jakości kształcenia, organizowanie i uczestnictwo w zespołach oceniających wnioski konkursowe, współpracę z podmiotami zewnętrznymi itp. Chodzi tu zarówno o współpracę naukową z innymi uczelniami w kraju i z zagranicy (w tym w ramach programu Erasmus), jak również o współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, która w mojej ocenie zasługuje na szczególną uwagę i nie tylko ze względu na dużą liczbę podmiotów zewnętrznych, z którymi Habilitantka współpracuje ale bardziej ze względu na to, że przyczynia się ona do zintegrowania środowiska nauki ze sferą praktyki życia gospodarczego.

Analizując całościowo dorobek naukowy dr Beaty Mydłowskiej nie sposób jest nie zauważyć, że koncentruje się on głównie na zagadnieniach pedagogiki pracy. Dotyczy to zarówno tych treści, które poruszają najbardziej typowe i zasadnicze problemy dla tej dyscypliny naukowej, którymi jest niewątpliwie kształcenie zawodowe, kompetencje zawodowe czy też aksjologiczne aspekty pracy ale również i tych, dla których pedagogika pracy jest jak gdyby trzonem, podstawą, którą nie sposób pominąć przy rozpatrywaniu pewnych uwarunkowań. Mam tu na myśli przede wszystkim eksplorowany przez Habilitantkę proces resocjalizacji (związany głównie z pracą) ale również i poruszane przez Nią zjawisko pandemii, w której zarówno roli pracy, jak i edukacji nie można było pominąć, tym bardziej, że procesy te przybierały zupełnie inne oblicza i często stawały się bardzo uciążliwe.

Wszystkie zasygnalizowane aspekty zainteresowań naukowych znalazły odzwierciedlenie w publikacjach opracowanych przez Habilitantkę. I choć każde z nich ma charakter jednostkowy, niepowtarzalny, i niosący wiele wartości natury poznawczo-praktycznej, to stanowią tylko pewnego rodzaju uzupełnienie do najważniejszego osiągnięcia naukowego, którym jest monografia pt.: Satisfakcja z pracy osadzonych w polskich zakładach karnych jako zasadniczy determinant skuteczności procesu resocjalizacji.

Z tych też względów w niniejszej recenzji ograniczę się do przywołania tylko niektórych opracowań, w moim przekonaniu najbardziej znaczących również ze względu na to, że stały się rezultatem przeprowadzonych przez Autorkę badań własnych. Do nich m. in. zaliczyłam dwa artykuły opublikowane w „Kwartalniku Pedagogicznym” na temat: Kompetencji zawodowych w kontekście komunikacji dydaktycznej i możliwości pracy nauczycieli [2019, nr 2(252)] oraz: Świadomego vs. przypadkowego wyboru kierunków studiów pedagogicznych -

analiza porównawcza [2020, nr 3 (257)] a także artykuł zamieszczony w „Edukacji Ustawicznej Dorosłych” nt.: Tranzycji karier w kontekście nowych wyzwań rynku pracy (2020, nr 3).

Doniosłość ww. opracowań jest bardzo duża ze względu na to, że stanowią one ważny głos w dyskusji na temat zmiany i przebudowy systemu kształcenia nauczycieli a w przypadku ostatniego artykułu - znaczący jest jego nowatorski charakter uwypuklający potrzebę kształtowania u wszystkich pracowników zatrudnionych w przemyśle kompetencji spełniających wymogi przyszłości, do których m. in. należeć będzie zdolność do rozwiązywania kompleksowych problemów, uczenie się w miejscu pracy, czy też elastyczne działanie.

Spośród publikacji łączących problemy pedagogiki pracy z resocjalizacją osób skazanych na uwagę zasługuje artykuł zamieszczony w pracy zbiorowej pod red. Kazimierza Pierzchały [w:] Wyzwania współczesnej pedagogiki resocjalizacyjnej - od teorii do praktyki na temat: Uwarunkowań i trudności kształcenia zawodowego więźniów w Polsce (Lublin, 2019) oraz artykuł we współautorstwie z K. Pierzchałą, który ukazał się w „Resocjalizacji Polskiej” nt.: Deprywacyjnego charakteru organizacji wolnego czasu w więzieniu (2020, nr 20).

W przypadku pierwszego artykułu Autorka mocno podkreśla potrzebę dostosowania kształcenia do współczesnego rynku pracy ale równocześnie wskazuje na bariery w funkcjonowaniu szkół przywieziennych, wśród których wymienia brak odpowiednich funduszy na funkcjonowanie tych szkół. W związku z tym dr B. Mydlowska proponuje objęcie opieką osoby opuszczającej zakład karny przez doradcę zawodowego, który jeszcze w trakcie izolacji penitencjarnej pomagałby w wyborze zawodu a po wyjściu na wolność - w znalezieniu pracy.

Drugi z wymienionych artykułów dotyczy roli czasu wolnego skazanych, którzy mimo dużej oferty zajęć - jak wykazały badania Autorów - nie zawsze go odpowiednio wykorzystują. W związku z tym Autorzy opracowania słusznie proponują zwrócenie uwagi na odpowiednie przygotowanie zawodowe wychowawców penitencjarnych w zakresie pobudzania osadzonych do podejmowania różnych form aktywności w czasie wolnym.

W dorobku naukowym Habilitantki ważne miejsce zajęły publikacje poświęcone barierom występującym w pracy, zwłaszcza dydaktycznej podczas pandemii. I choć opracowania te nie mają bezpośredniego związku z najważniejszym osiągnięciem naukowym Habilitantki, to zasługują na uwagę, tym bardziej, że realizowane przez dr B. Mydlowską badania również przypadają na czas pandemii, co zapewne nie ułatwiało ich przeprowadzenia. Wymienić tu głównie należy artykuł zamieszczony w „Roczniku Pedagogicznym” pt.: Praca nauczyciela szkoły średniej w czasie pandemii (2022, nr 2) oraz Bariery w zdalnym uczeniu się osób dorosłych [w:] Drogi i bezdroża edukacji w okresie pandemii Covid 19 pod red. R. Bera, S. Byra, N. Nyczkało (Lublin, 2022), w którym Habilitantka analizuje nie tylko wiele trudności związanych z przekazem treści ale równocześnie trafnie podnosi kwestie konieczności zmiany modelu roli nauczyciela we współczesnej dydaktyce, tak aby organizacja pracy własnej nauczyciela dostosowana była do realiów. W opracowanych publikacjach Habilitantka dużą uwagę zwraca na dość mocno zaniedbany problem edukacji zdalnej osób dorosłych, wskazując równocześnie na potrzebę opracowania metodyk kształcenia zdalnego na różnych poziomach edukacji.

O c e n a n a j w a ż n i e j s z e g o o s i ą g n i ę c i a n a u k o w e g o

Najważniejszym osiągnięciem naukowym Habilitantki - jak już wcześniej nadmieniono - jest monografia pt.: Satysfakcja z pracy osadzonych w polskich zakładach karnych jako zasadniczy determinant skutecznego procesu resocjalizacji. Praca została wydana przez Towarzystwo Naukowe Episteme w Lublinie w roku 2023. Recenzje wydawnicze opracowali: prof. dr hab. Marek Konopczyński oraz dr hab. Renata Tomaszewska prof. UKW.

Ww. monografia w mojej ocenie jest ukoronowaniem dotychczasowego dorobku naukowego dr B. Mydłowskiej, w którym wcześniej uprawiane zainteresowania Autorki związane z pedagogiką pracy a później z pedagogiką resocjalizacyjną „ułożyły się” w swoistego rodzaju całość. Warto w tym miejscu dodać, że takie połączenie zainteresowań nie często jest spotykane i nie zawsze jest możliwe. W sytuacji jednak jeśli występuje, to świadczy zapewne o krystalizacji tych zainteresowań, ich trwałości a przede wszystkim o dużym zaangażowaniu Autorki w ich rozwój. Na marginesie należy dodać, że o dużym zaangażowaniu Habilitantki w badaną problematykę świadczą także Jej zamierzenia na przyszłość związane z badaniem losów zawodowych i życiowych byłych skazanych, którzy byli zatrudniani w zakładzie karnym podczas odbywania kary pozbawienia wolności.

Recenzowana praca miała charakter teoretyczno - praktyczny. Z jednej strony chodziło o dostarczenie wniosków o charakterze typowo poznawczym, z drugiej zaś, o sformułowanie przesłanek, które przydatne byłyby w konstruowaniu bardziej skutecznych programów resocjalizacyjnych dla osób poddawanych karze pozbawienia wolności.

W szczególności głównym celem recenzowanej pracy było ustalenie poziomu satysfakcji skazanych z wykonywanej pracy oraz jej uwarunkowań. Wśród tych uwarunkowań szczegółowej analizie poddano: poziom samooceny badanych, ich system wartości, status społeczny osadzonych, miejsce zatrudnienia a także czas odbywania przez osadzonych kary pozbawienia wolności.

Podjęta w pracy problematyka jest bardzo zasadna i to nie tylko ze względu na istotną rolę pracy w procesie resocjalizacji penitencjarnej ale przede wszystkim ze względu na obecną w niej - choć niestety nie zawsze - satysfakcję z jej wykonywania wraz z towarzyszącymi jej uwarunkowaniami.

I choć roli pracy w piśmiennictwie penitencjarnym poświęcono już sporo uwagi (bardzo mocno akcentując jej wartość), to stosunkowo rzadko omawiano ten problem wraz z zadowoleniem z pracy. Ponadto fakt zatrudnienia i wykonywania pracy podczas izolacji penitencjarnej w dotychczasowym piśmiennictwie naukowym często miał charakter fragmentaryczny, gdyż omawiany był przy okazji analizowania innych czynników rzutujących na efektywność resocjalizacji, takich m. in., jak: przeludnienie w zakładach karnych, wykorzystanie czasu wolnego przez skazanych, czy też wsparcie środowiska rodzinnego.

Skoncentrowanie się na samym zadowoleniu z pracy i jego roli w procesie resocjalizacji wyróżnia więc recenzowaną pracę w dotychczasowym dorobku naukowym, wypełniając pewnego rodzaju lukę, w czym upatruję jej nowatorstwo i oryginalność.

Prezentowana praca - jak już zaznaczono - ma charakter teoretyczno - empiryczny. Została napisana przy obszernym i wyczerpującym wykorzystaniu

literatury związanej z przedmiotem badań oraz badań własnych Autorki przeprowadzonych według - trafnie dobranej strategii badań ilościowych.

Przedłożona do recenzji praca składa się ze wstępu, 5 rozdziałów, zakończenia, na które składają się wnioski z przeprowadzonych badań i rekomendacje oraz obszerna bibliografia obejmująca zarówno opracowania krajowe, jak i zagraniczne, spis tabel i rysunków a także kwestionariusz autorski będący podstawowym narzędziem przeprowadzonych badań. Układ pracy jest poprawny, logiczny, co w rezultacie nadaje rozprawie przejrzysty i spójny charakter.

Część teoretyczna pracy zawarta została w trzech pierwszych rozdziałach. I choć wybór zagadnień do tego typu opracowania jest jak najbardziej słuszny i analiza w ogólnym ujęciu również prawidłowa, to jednak nasuwają się pewne uwagi i spostrzeżenia. Dotyczą one zwłaszcza rozdz. II poświęconego pracy jako formy oddziaływań resocjalizacyjnych, w którym pojawiają się pewne uchybienia terminologiczne. Dotyczą one zwłaszcza określania terminu praca, który Habilitantka raz traktuje jako formę resocjalizacji, w innym przypadku jako metodę a w jeszcze innym - co jest najbardziej słuszne - jako środek. Co ważniejsze dla podkreślenia zasadności takiego określania pracy (na s. 110) sama powołuje się na akty prawne, w których jest wyraźny zapis mówiący o tym, że praca obok nauki, sportu, zajęć kulturalno-oświatowych itd. jest środkiem resocjalizacji.

W innym przypadku dotyczącym podrozdziału zatytułowanego: Formy i metody pracy osób osadzonych, dr B. Mydlowska tak naprawdę analizuje współczesne systemy resocjalizacyjne, do których należy system zwykły, programowanego oddziaływania oraz terapeutyczny. Nie rozumiem więc dlaczego pojawia się taki tytuł podrozdziału - nota bene nawiązujący do metod ale nie pracy lecz resocjalizacji, bo mowa jest w nim o metodzie wpływu osobistego, doradzaniu wychowawczym, czy przekonywaniu. Z niezrozumiałych dla mnie względów pojawia się też w tym rozdziale (na s. 134) rys. 2 zatytułowany: Modelowy rozkład form i metod pracy osadzonych w systemie resocjalizacyjnym zaczerpnięty z pracy L. Pytki (Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne, Wyd. APS Warszawa 2000, s. 203), w której Autor rzeczywiście zamieszcza taki rysunek, jednak w związku z wyznaczaniem czynników warunkujących efektywność systemu resocjalizacji i nadaje mu tytuł: Heurystyczny model systemu działań resocjalizacyjnych.

Innym uchybieniem tego rozdziału jest zawężenie granic resocjalizacji (s. 87), w których można odnotować wyraźny brak uwarunkowań środowiskowych i charakterologicznych, które są podstawowymi determinantami każdego ludzkiego zachowania, na które zwracali uwagę już bardzo dawno klasycy pedagogiki resocjalizacyjnej.

Odmienne spostrzeżeń dostarcza natomiast rozdz. III poświęcony satysfakcji z pracy i samoocenie. Tutaj Autorka przedstawia wiele ważnych konkluzji wynikających z zadowolenia z pracy i czyni to w sposób bardzo skrupulatny. Mówi o korelacji satysfakcji z pracy z satysfakcją z życia i podniesieniem własnej wartości, co w przypadku jednostek uwikłanych w konflikt z prawem i odbywających karę pozbawienia wolności może mieć szczególne znaczenie.

Ważne miejsce w tym rozdziale, ze względów poznawczych ale i praktycznych zajmuje analiza teorii socjometrycznej Marka Leary,ego pokazująca rolę samooceny w funkcjonowaniu człowieka, zwłaszcza niedostosowanego społecznie, gdyż jej nasilenie pozostaje w wyraźnym związku z wpływami zewnętrznymi. Osoby posiadające wysoką samoocenę cechuje samoakceptacja a to z kolei w

mniejszym stopniu naraża je na negatywne wpływy środowiskowe.

Zasygnalizowane uchybienia w części teoretycznej nie przekreślają oczywiście jej niewątpliwych wartości, które wiążą się z bardzo dobrą znajomością przedmiotu badań Autorki, jednak nie mogą nie być zauważane, gdyż w niektórych fragmentach tej części wprowadzają pewien zamęt w przekazie analizowanych treści.

W rozdz. IV poświęconym założeniom metodologicznym Habilitantka zaprezentowała swój warsztat badawczy. Przedstawiła w nim informacje, które występują w pracach opierających się na własnych badaniach, począwszy od celu i przedmiotu badań poprzez problematykę badawczą, metodę, techniki i narzędzia badawcze aż po organizację przeprowadzonych badań.

W recenzowanej pracy - jak już wcześniej zaznaczono - dr B. M. Mydlowska zastosowała strategię badań ilościowych. Przyjętą procedurę badawczą realizowała przy zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego, techniki ankiety, pomiaru oraz technik statystycznych, wśród których m. in. należy wyróżnić: analizę wariancji, test t - Studenta, współczynnik korelacji r - Pearsona, test post - hoc itp. Narzędziami zaś przeprowadzonych badań był Kwestionariusz Ankiety Własnej, Minesocki Kwestionariusz Satysfakcji z Pracy oraz Skala Samooceny Rosenberga. W uzupełnieniu należy dodać, że Habilitantka posiadała certyfikaty uprawniające do stosowania testów psychologicznych na podstawie pozytywnego wyniku egzaminu z podstaw psychometrii dla osób niebędących psychologami.

Przyjęcie takiej procedury postępowania badawczego należy uznać za uzasadnione. Przede wszystkim ze względu na adekwatność do przyjętej problematyki badawczej i zwiększonej wnikliwości oraz rzetelności badań skupiających się na wyznaczeniu poziomu satysfakcji z pracy osadzonych w polskich zakładach karnych wraz z jej uwarunkowaniami.

Badania, których wyniki relacjonowane są w niniejszej pracy przeprowadzono w roku 2022 wśród 1026 skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w 23 zakładach karnych zlokalizowanych na terenie Polski w pięciu okręgach: Lublina, Olsztyna, Koszalina, Łodzi i Krakowa. Dobór próby miał charakter celowy i uwarunkowany był wyrażeniem zgody administracji więziennej na przeprowadzenie badań.

W tym miejscu warto podkreślić bardzo dużą poprawność takiego postępowania badawczego nie tylko ze względu na zachowanie wszelkich niezbędnych procedur formalno - prawnych ale również uwarunkowań związanych z zagrożeniami epidemiologicznymi wynikającymi z pandemii SARS - CoV - 19.

Mimo to, że przyjęte przez Habilitantkę rozwiązania metodologiczne generalnie są prawidłowe, to jednak w rozdziale tym zauważyć można pewne niejasności. Dotyczyły one zwłaszcza sformułowania celu badań (który w moim przekonaniu niepotrzebnie został uszczuplony) oraz zmiennych i wskaźników.

Bez wątplenia praca - jak słusznie stwierdza Habilitantka na s. 215 ma charakter praktyczny ale czy jest pozbawiona charakteru teoretycznego? O czym sama pisze na s. 212 formułując cel teoretyczny a także na s. 214, na której po podaniu zestawu problemów szczegółowych stwierdza, że odpowiedzi na powyższe pytania stanowią podstawę do wzbogacenia wiedzy na temat skuteczności pracy w procesie resocjalizacji.

W analizach metodologicznych Habilitantka powołując się na K. Konarzewskiego rezygnuje z wyróżnienia zmiennych (zależnej i niezależnej). Myślę, że taki zabieg nie do końca jest słuszny, ponieważ tak naprawdę przy badaniu

licznych zależności Autorka się nimi posługuje. Dlaczego więc miałyby z nich rezygnować?

Szkoda, że w tab. 1 na s. 218 brakuje precyzyjnego podania wskaźników. Powołanie się na pytanie, które posłużyło do określenia zmiennej nie jest wskaźnikiem samym w sobie. Być może przydatne byłoby tutaj również wprowadzenie pojęcia kategorii lub klasyfikacji materiału empirycznego, do której przyporządkowane byłyby określone wskaźniki. Ponadto na s. 323 Habilitantka używa niewłaściwego określenia dla ankiety, ponieważ nazywa ją narzędziem badawczym.

Mimo wskazanych uchybień metodologicznych uważam, że zastosowana przez dr B. Mydłowską procedura badań jest prawidłowa. Autorka wykazała się bowiem dobrym przygotowaniem metodologicznym oraz wysokimi kompetencjami naukowymi w tym obszarze.

Rozdz. V, ostatni, bardzo obszerny, zawiera wszystkie niezbędne analizy związane z przeprowadzonymi badaniami. I tak na początku tego rozdziału, w sposób bardzo skrupulatny przybliżyła sytuację społeczno-zawodową osób wchodzących w skład próby badawczej a następnie zaprezentowała ich opinie na temat zatrudnienia w czasie odbywania kary pozbawienia wolności oraz po wyjściu na wolność. W dalszej części rozdziału Autorka przedstawiła poziom samooceny i satysfakcji z pracy badanych, miejsce pracy w systemie wartości skazanych a w szczególności zaprezentowała wiele uwarunkowań satysfakcji z pracy wyodrębnionych w problematyce szczegółowej. W przedstawionych w tym rozdziale treściach sporo uwagi poświęciła kwestiom samooceny badanych i nic też dziwnego, ponieważ pozostaje ona w wyraźnym związku z postrzeganiem świata i poczuciem własnej wartości, co z kolei w dużym stopniu może przekładać się na różnego rodzaju zachowania społeczne.

I mimo to, że na podstawie przeprowadzonych badań trudno jest jednoznacznie określić wyraźny kierunek zależności pomiędzy poziomem samooceny a zachowaniami nieakceptowanymi społecznie badanych, ponieważ jego średni wynik był nieco wyższy od przeciętnego, to jednak przy uwzględnieniu przez Habilitantkę wielu zmiennych socjodemograficznych okazało się, że poziom ten nie pozostawał bez znaczenia. Pokazały to analizy statystyczne, w wyniku których stwierdzono wiele istotnych statystycznie zależności, takich m. in. w których wyższy poziom samooceny pozostawał w istotnym związku z ubieganiem się o przedterminowe, warunkowe zwolnienie a także był związany z wykształceniem, statusem materialnym czy też uczestnictwem w utrzymaniu dzieci.

W następnej kolejności rozdziału empirycznego dr B. Mydłowska analizowała poziom satysfakcji z pracy i jego korelaty. I mimo to, że opinie badanych na temat miejsca pracy w systemie wartości wskazują na to, że w większości przypadków praca postrzegana jest jako strategia radzenia sobie z izolacją penitencjarną i że zadowolenie z pracy nie wpływa na jej resocjalizacyjną wartość, to jednak zdecydowana większość badanych była zdania, że jest zadowolona z wykonywanej pracy i równocześnie u relatywnie wysokiego odsetka skazanych poziom samooceny kształtował się na dość wysokim poziomie. Na tej podstawie Autorka słusznie wnioskuje, że wraz ze wzrostem samooceny obserwuje się wzrost poziomu satysfakcji z pracy.

W analizie empirycznej tego rozdziału Autorka przywołuje jeszcze inne korelaty satysfakcji z pracy, wśród których bardzo ważnym jest postrzeganie pracy w kategoriach rozwoju osobistego i dopasowania do odpowiednich możliwości zatrudnienia osadzonych a także odpłatne wykonywanie pracy, do której powinni być

kierowani skazani.

W rozpatrywaniu uwarunkowań satysfakcji z pracy Habilitantka przywołuje podobne czynniki jakie wymieniała w trakcie omawianego wcześniej poziomu samooceny badanych analizowanego w zależności od uwarunkowań socjodemograficznych. Do nich należało: wykształcenie badanych i ich miejsce zamieszkania przed umieszczeniem w zakładzie karnym, status materialny rodziny (w tym związany z pracą zarobkową ojca i rodzeństwa), uczestniczenie w utrzymaniu własnych dzieci, chęć zatrudnienia w czasie izolacji penitencjarnej a także przedterminowego, warunkowego zwolnienia. I tu podobnie, jak w przypadku samooceny badanych, poziom satysfakcji wzrastał wraz ze wzrostem uwzględnionych w badaniach czynników.

Uogólniając ocenę części empirycznej należy stwierdzić, że Autorka z dużą dozą rzetelności i skrupulatności dokonała analizy uzyskanych wyników badań i interpretacji danych statystycznych, odwołując się do licznych uznawanych w omawianym zakresie teorii i wyników badań własnych innych autorów, co z punktu widzenia przyjętego w pracy paradygmatu jest bardzo cenne, gdyż pozwala na szersze umiejscowienie uzyskanych wyników na tle innych badań. Takie podejście wymagało zapewne ze strony dr B. Mydlowskiej bardzo dużego wysiłku, gdyż wiązało się często z dużą drobiazgowością a przez to i pracochłonnością.

Podczas analizy części empirycznej nasunęła się pewna uwaga, która ma charakter bardziej redakcyjny, niż merytoryczny. Dotyczy ona wielu tytułów zestawień tabelarycznych, które są często zbyt zawiłe i w rezultacie mało komunikatywne. Sądzę, że lepiej byłoby zrezygnować z przytaczania konkretnych pytań ankiety i ograniczyć się do krótkich stwierdzeń wskazujących na zawartość tabeli (podobnie jak czyni to Autorka w przypadku zamieszczonych w pracy rysunków). Ww. uwaga nie podważa oczywiście wartości zawartych w tym rozdziale treści, sugeruje jedynie wyeliminowanie tej nieprawidłowości w kolejnych opracowaniach.

W podsumowaniu części empirycznej należy dodać, że analiza uzyskanych rezultatów badawczych była logicznie i przejrzysto podporządkowana strukturze pól problemowych, co z jednej strony odzwierciedlało rezultaty przeprowadzonych badań, z drugiej zaś - zawierało refleksje dotyczące ich znaczenia i możliwości wykorzystania w praktyce resocjalizacyjnej a także pozaresocjalizacyjnej, po wyjściu skazanych na wolność.

Reasumując Autorka wykazała się bardzo dużymi umiejętnościami związanymi ze stosowaniem procedury badań ilościowych oraz analizy materiału empirycznego. Pomocna w tym zapewne była bardzo dobra znajomość tematyki badań oraz przestrzeni społecznej, w której przeprowadziła badania. Wszystko to zatem przyczyniło się do trafnego podsumowania uzyskanych wyników badań zamieszczonego w zakończeniu pracy.

Wnioski końcowe

Wartość naukową opiniowanej pracy widzę przede wszystkim w poszerzeniu wiedzy na temat rzeczywistości penitencjarnej w zakresie roli satysfakcji z pracy osadzonych w skuteczności procesu resocjalizacji. W mojej ocenie praca wypełnia lukę w dotychczasowych badaniach z tego zakresu i ma charakter nowatorski. To poszerzenie wiedzy jest tym bardziej znaczące, że Habilitantka przeprowa-

dzanych analiz dokonuje w oparciu o szeroko zakrojone badania zrealizowane w 23 zakładach karnych polskiego więziennictwa, przy użyciu bardzo złożonych i skomplikowanych do interpretacji technik statystycznych.

Na szczególne podkreślenie zasługują te fragmenty pracy, które ukazują nie tylko znaczenie satysfakcji z pracy w procesie resocjalizacji i jej istotny związek z samooceną oraz różnymi jej uwarunkowaniami (który nie tylko w nazwie jest istotny) ale również te, które postulują wprowadzenie do procesu resocjalizacji penitencjarnej wielu zmian. Do nich przykładowo zaliczyć należy: utworzenie instytucji więziennego doradcy zawodowego, doskonalenie procedur związanych z zatrudnianiem skazanych, tak aby było ono zgodne z ich kompetencjami i kwalifikacjami, realna współpraca z pracodawcami, zmiany w strukturze działań związanych z zatrudnieniem, w których podjęcie pracy poprzedzone byłoby wnikliwą diagnozą a w razie potrzeby - nawet terapią.

Tak zarysowana i zinterpretowana problematyka pracy stanowi więc poważny wkład w refleksję teoretyczną nad resocjalizacją penitencjarną. Niewątpliwym jej walorem jest również jej przydatność w codziennej pracy resocjalizacyjnej personelu więziennego i decydentów zajmujących się polityką zatrudniania osób poddawanych karze pozbawienia wolności.

Poczynione uwagi w przedstawionej recenzji, niewątpliwie istotne, jednak nie obniżają ostatecznej oceny dorobku naukowego Pani dr Beaty Mydłowskiej. Miały one na celu przede wszystkim wskazanie pewnych niedoskonałości, których warto się wystrzegać. Mam tu na myśli zwłaszcza rzetelność przekazu a także doskonalenie aparatu pojęciowego.

Biorąc pod uwagę całokształt dorobku naukowego dr Beaty Mydłowskiej, a zwłaszcza pracę wskazaną jako najważniejsze osiągnięcie naukowe (Satysfakcja z pracy osadzonych w polskich zakładach karnych jako zasadniczy determinant skutecznego procesu resocjalizacji) stwierdzam, że Kandydatka spełnia (zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.) wymagania stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego i wnioskuję o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Elżbieta Łuczak
